

**OPGØR MED DEN NY
UNGDOMSKRIMINALITET
- Samfundet som opdrager**

Indholdsfortegnelse

1. Opgør med den ny ungdomskriminalitet.....	3
2. Det nye kriminalitetsmønster.....	4
3. Sociale sanktioner skal hjælpe samfundet med at opdrage børn og unge .	5
4. Det Sociale Opdragelsesnævn	9
5. Hurtigere, tidligere og bedre indsats	10

1. Opgør med den ny ungdomskriminalitet

Mens flertallet af unge aldrig har været mere lovlydige, er der en mindre gruppe, der desværre er kraftigt involveret i den mest farlige kriminalitet. Det gør sig gældende for unge med både flygtningebaggrund, efterkommere af indvandrere og etniske danskere, og som ofte har dét tilfælles, at de er vokset op med massive sociale problemer.

Hvor familierne svigter, må samfundet træde til med den opdragelse og de rammer, de unge ikke får med hjemmefra. Det er både samfundets ret og samfundets pligt.

De unge kriminelle skal hjælpes til at anerkende deres personlige ansvar overfor resten af fællesskabet. De skal simpelthen lære at opføre sig ordentligt - samtidig med at de støttes til at få en ordentlig fremtid. Det skal være målet for den fremtidige indsats. Denne opdragelse kræver engagement, nærvær, konsekvens – og ikke mindst tydelige værdier.

- Der skal sættes konsekvent og hurtigt ind, når der forekommer stærkt socialt afvigende adfærd og kriminalitet.
- At enhver ung, der 'er trådt ved siden af' samfundets spilleregler, konsekvent støttes i at finde ind i samfundet igen og lære de fælles spilleregler - om nødvendig i starten med en stærk støtte fra voksne.
- At der er respekt for samfundet og andre menneskers liv, helbred og rettigheder, samt lovgivning, samfundsinstitutioner, demokratiske processer og fællesskaber mellem mennesker uanset etnicitet, køn, religion, social status, seksualitet osv.

Derfor foreslår Socialdemokraterne og SF en grundlæggende reform af indsatsen overfor de helt unge, som gør tidlige erfaringer med kriminalitet.

Der skal sættes ind allerede ved de første signaler på, at der er tale om et barn eller en ung, som ikke forstår at begå sig i samfundet.

Vi vil en helt ny tilgang til unge mellem 12 og 18 år på vej ud i kriminalitet. Men ikke gennem sænkning af den kriminelle lavalder, der kun vil resultere i, at udsatte børn yderligere marginaliseres og med den risiko, at de forstærker deres kriminelle adfærd.

Der skal sættes ind overfor unge kriminelle med nye sociale sanktioner, der sigter målrettet på opdragelse. Hvis man laver hærværk, kan man selv komme til at reparere det, man har ødelagt. Ballade og rapserier kan medføre, at man må bruge sin weekend på at vaske politibiler. Eller fylde hylder op i det supermarked, man har stjålet fra. Samtidig skal der knyttes en voksen til

den unge, som kan lære ham eller hende det, som den unge ikke fik med hjemmefra.

Sociale sanktioner er ikke en indsats overfor forhærdede kriminelle, men en konsekvent og bestemt hånd, som sørger for at guide de unge ud af en kriminel løbebane, inden det er for sent. Sociale sanktioner er et pædagogisk redskab, der viser de unge, at forkerte handlinger har en konsekvens, og som derfor er med til at forebygge ny kriminalitet.

S og SF ønsker altså at gribe tidligt ind overfor børn under 15 og unge under 18, som endnu ikke har lavet så alvorlig kriminalitet, at hverken Serviceloven eller det almindelige retssystem behøver at blive brugt – men dog så alvorligt, at der er et åbenlyst behov for sanktioner og opdragelse. Hermed ønsker S og SF at sætte en tidlig og effektiv stopper for fødekæden til den forhærdede kriminalitet.

Derfor vil vi oprette en instans kaldet **Socialt Opdragelses Nævn** for børn og unge, der er på vej ind i en kriminel løbebane. Det Sociale Opdragelses Nævn skal behandle sager af mildere karakter, som involverer unge op til 18 år.

S og SF ønsker også at benytte de mange konstruktive og nødvendige forslag, som Ungdomskommissionen er kommet med, i det arbejde en kommende regering vil prioritere for at imødegå ungdomskriminalitet.

For os handler det om at gøre det, der virker. Den nuværende regering har længe forsømt den forebyggende indsats. Derfor hilser S og SF flere af regeringens nye socialpolitiske forslag, der skal hjælpe til at stoppe ungdomskriminaliteten, velkommen. Men vi vender os imod at nedsætte den kriminelle lavalder, fordi det virker direkte modsat af intentionerne. Vi ønsker på ingen måde at flere børn sættes i fængsel. Og regeringens egen ungdomskommission har allerede beskrevet, hvordan kriminaliteten vil stige ved at nedsætte den kriminelle lavalder.

2. Det nye kriminalitetsmønster

Brændende biler og containere. Vold mod lærere og socialarbejdere. Gang på gang ryddes forsiderne af en ny og mere brutal form for ungdomskriminalitet. Under overskrifterne finder man et klart mønster. Ungdomskriminaliteten har ændret sig. Fordi Danmark har ændret sig. Men vores indsats for at løse problemerne – og hele debatten om hvad der bør gøres – har stået stille.

Tidligere havde mange unge fra tid til anden gjort noget, som de ikke måtte – ofte for spændingens skyld. I dag har det brede lag af unge aldrig været mere lovlydige. Færre straffes for indbrud, butikstyverier og andre ejen-

domsforbrydelser. Til gengæld er der sket en skræmmende stigning i vold og røverier, som begås af en mindre gruppe unge ”gangangere”.

Overordnet set er kriminalitetsudviklingen altså positiv, men vi kan også konstatere, at den for en lille gruppes vedkommende er blevet grovere – og der er i dag flere våben indblandet, ligesom der er en stigning i antallet af voldelige overfald med flere gerningsmænd.

Blandt børn under 15 år er udviklingen dramatisk. Fra 2001 til 2007 er der sket en fordobling i sager, hvor børn mellem 10 og 14 er blevet anmeldt for vold.

Den nye ungdomskriminalitet begås af unge, hvor samfundet har været med til at presse dem ud i destruktive fællesskaber på sidelinjen af samfundet. Kriminaliteten er grovere end tidligere. Den skaber større utryghed. Og den afspejler et grundlæggende samfundsproblem: Det er unge, hvor samfundets alarmklokker skulle have ringet for længst!

Andre lande oplever tilsvarende problemer. I Norge viser undersøgelser, at omkring fem procent af en ungdomsårgang står for stort set hele den alvorlige kriminalitet¹. De unge kriminelle samler sig omkring subkulturer, der ofte ikke respekterer eller anerkender større samfundsmæssige fællesskaber.

Der er brug for en helt ny indsats, der tager anderledes fat om problemerne med ungdomskriminalitet. En indsats, der reformerer, hvordan vi bruger og tænker de socialpolitiske og retspolitiske instrumenter.

3. Sociale sanktioner skal hjælpe samfundet med at opdrage børn og unge

Vores svar på den ny ungdomskriminalitet er et langt mere tydeligt samfund, der opdrager børn og unge, der er på en forkert sti. Vi tror på opdragelse frem for at smide børn i fængsel.

Myndigheder og institutioner mangler i dag redskaber, der kan bruges som led i en opdragende indsats og lede unge, der er på vej ud på en kriminel løbebane, tilbage på sporet af en lovlydig tilværelse med respekt for fællesskabet.

De gængse socialpædagogiske virkemidler er ofte ikke tilstrækkelige. Børn og unge kan pludselig gå fra en situation, hvor familien observeres, til at blive anbragt kortvarigt eller permanent uden for hjemmet. Og når de fylder 15 år afløses det sociale systems redskaber brat af retssystemets domme.

Der skal i stedet sættes ind med en tidlig, konsekvent og målrettet indsats. Der skal sættes ind allerede første gang en ung begår tyveri, tænder ild til en container eller laver graffiti. Det gøres ikke ved at straffe sig gennem pro-

blemet. I stedet skal samfundet påtage sig en opdragende rolle gennem at understøtte, forpligte og aktivere de voksne omkring den unge – her skal der være særligt fokus på forældrene. Ofte vil de ikke være i stand til selv at løfte opgaven. I disse tilfælde skal der knyttes en anden voksen til barnet eller den unge og familien.

En konsekvent indsats kræver et nyt redskab, der kombinerer social- og retspolitik. Vi kalder det sociale sanktioner. En social sanktions formål er at opdrage frem for at straffe. En social sanktion viser den unge, at forkerte handlinger har en konsekvens.

En social sanktion kan eksempelvis være:

- At man konfronteres med sit offer og konsekvenser af egen asocial adfærd
- At man skal reparere det, man har ødelagt, eksempelvis nedvaskning af graffiti eller genopførelse af det, der er begået hærværk mod.
- At man hjælper til i den butik, man har bestjålet - efter aftale med butiksindehaveren.
- At man udfører samfundstjeneste, eksempelvis vasker politiets biler, hjælper kommunen med at gøre gader rent, sætter bøger op på biblioteker, mv.
- At man får tilhold mod at komme på bestemte steder og dermed afskæres fra problematiske sider af det sociale liv.
- At man får stuearrest, dvs. forbud mod at forlade hjemmet i bestemte perioder.
- At man i en periode må lide bestemte, væsentlige afsavn. F. eks. ved midlertidig konfiskation af knallerter, eller udsættelse af tidspunktet for hvornår den unge kan tage kørekort.
- Påbud om at udføre fritidsarbejde, hvor lønnen i første omgang går til at kompensere for en påført skade.
- Mandsopdækning eller krav om at indgå i mentorordning
- Det kan være en del af en social sanktion, at den unge og forældrene forpligtes til at deltage i sociale eller uddannelsesmæssige forløb.

Sanktionerne kan tage andre former og udformes individuelt for den enkelte.

Centralt er det, at børn og unge får en forståelse af, at der er konsekvenser af deres handlinger. Men også at sanktionen peger fremad, så de unge lærer af at få en sanktion. Sanktionen skal naturligvis stå i rimeligt forhold til forseelsen, og skal bl.a. vurderes i forhold til forseelsens grovhed, den unges alder, eventuelle forudgående hændelser, m.v. og om forseelsen er begået forsætligt eller uagtsomt m.v.

Sociale sanktioner kan som udgangspunkt tages i anvendelse overfor følgende forseelser:

- Ødelæggelser på offentlige ejendomme og værdier
- Hærværk og graffiti
- Milde former for brandstiftelse
- Tyveri og forsøg på tyveri, eks. butikstyveri
- Hæleri og forsøg på hæleri
- Ombytning af prismærker
- Forstyrrelse af den offentlige orden
- Krænkelser af husfreden ved ulovlig indtrængen
- Forstyrrelse af orden og sikkerhed i den kollektive trafik
- Besiddelse og affyring af ulovligt fyrværkeri
- Overtrædelse af narkotikalovgivning (besiddelse og salg af mindre mængder)
- Våbenbesiddelse (dog med undtagelse af skydevåben)
- Grov og vedvarende mobning, trusler, groft krænkende sprogbrug, seksuel betonet chikane mm.

Listen kan udvides efterhånden, som redskabet udvikles i kommunerne. Sociale sanktioner er et nyt målrettet værktøj, der tager ungdomskriminalitet i opløbet. Men unge, der begår grove forbrydelser som vold eller sexforbrydelser, skal naturligvis stadig anbringes i sociale institutioner.

Det er en forudsætning for sociale sanktioners succes, at civilsamfundet spiller med. Virksomheder og foreninger skal tage et ansvar og hjælpe med at finde og udføre sanktioner.

En social sanktion kan anvendes overfor børn og unge mellem 12 og 18 år, som vedkender sig deres kriminelle forhold og som har gennemgået en egnethedsvurdering. Frem for lange processer i det juridiske system, eller en sagsbehandling i et socialt system, oversendes sagen straks til Det Sociale Opdragelsesnævn (se kapitel 4). Systemet vil aflaste politi og domstole, idet de straks overtager sagen, når den unge har erkendt sin skyld. Erkendelsen af skyld og ansvar hos barnet / den unge er en forudsætning, og dermed også et vigtigt element i bestemmelsen af sanktionen, fordi den unge skal lære af sanktionen og vedstå sig dennes rimelighed.

Sociale sanktioner falder indenfor maksimalt 10 dage. I modsætning til det almindelige retssystem, hvor en person bliver anklaget for flere forhold og ofte kun får en bødestraf, får den unge en social sanktion efter bare en enkelt lovovertrædelse.

Sociale sanktioner er et af samfundets instrumenter til at opdrage. Derfor kan et barn eller ung ikke vedblive med at modtage sociale sanktioner. Sociale sanktioner anvendes kun, så længe det kan begrundes pædagogisk. Ellers træder det almindelige retssystem eller sociale system til.

Forældreansvar

Den kriminelle lavalder i Danmark er 15 år. Og det skal der ikke ændres på. For det første fordi Socialdemokraterne og SF aldrig vil sætte børn i fængsel. Og for det andet viser al forskning at kontakt med fængsler og domstole kun tjener til at opbygge og fastholde barnets kriminelle selvbillede. For det tredje afviser regeringens ungdomskommission at ændre den kriminelle lavalder.

Men nok så vigtigt er det, at ved at opretholde den nuværende kriminelle lavalder sikres det, at sanktionerne retter sig imod både den unge og forældrene. Med en lavalder på 15 år er det forældrene, der har ansvaret for den unge. I udgangspunktet er det forældrenes ansvar, at den unge kommer i skole eller overholder en idømt sanktion. Når en ung får en social sanktion, laves der en aftale med forældrene om overholdelse af visse vilkår. Det er således forældrene, der har ansvaret for at den unge udfører sin sanktion. Hvis forældrene ikke vil eller kan dette, påbegyndes en undersøgelse af familien, og der kan benyttes de midler, der allerede findes i serviceloven som forældreplæg, tilknytning af kontaktperson eller anbringelse. Men først og fremmest bygger sociale sanktioner på samarbejde og dialog med forældrene og den unge.

Fordi vi ønsker at opretholde den kriminelle lavalder, vil der gælde forskellige regler for børn og unge over og under 15 år. I sjældne tilfælde vil det Sociale Opdragelsesnævn opleve, at unge enten modsætter sig at have begået noget forkert eller modsætter sig sanktionerne.

Under 15 år

For børn og unge under 15 år, der ikke vil samarbejde i tilstrækkeligt omfang, oversendes sagen til de sociale myndigheder, der herefter og – indenfor rammerne af serviceloven – tager stilling til, hvad der skal gøres.

Over 15 år

For unge, der er fyldt 15 år, kan sociale sanktioner træde i stedet for den straf, der ville være anvendt ved de normale domstole – forudsat at den unge erkender sin skyld. Den unge kan herved opnå en alternativ straf frem for en retssag. Ønsker den unge ikke en alternativ straf, kommer den unge for en normal domstol.

Unge over 15 år kan få en social sanktion frem for en normal straf, så længe det vurderes, at paletten af sanktioner kan have en effekt overfor den unge. Såfremt det vurderes, at en social sanktion ikke vil have en effekt, træder det normale retssystem eller sociale system i stedet.

Ingen pletter på straffeattesten

Såfremt den unge kan og vælger en social sanktion fremgår dette ikke efterfølgende af straffeattesten.

Hollandske erfaringer

Halt er en hollandsk organisation med et nationalt netværk af kontorer, der har til formål at forebygge og bekæmpe ungdomskriminalitet.

Halt er blandt andet ansvarlig for håndhævelsen af alternative straffe til unge op til 18 år. Omkring halvdelen af de unge, der bliver anholdt af det hollandske politi henvises til et Halt kontor, der herefter iværksætter et program for den enkelte unge.

Unge i alderen 12 til 18 år, der er blevet pågrebet af politiet for hærværk eller tyveri (fx butikstyveri), har et valg mellem det strafferetlige system eller Halt-programmet.

Hvis de beslutter at tage Halt-programmet, kan de få en sanktion, der passer til deres forseelse og samtidig undgå kontakt med de strafferetlige myndigheder.

Halt-programmet har en høj succesrate: over 90% af de unge fuldfører Halt-programmet med held. Et vellykket Halt-programmet kræver, at:

- unge og deres forældre accepterer en sådan deltagelse
- unge medvirker aktivt og overholder alle aftaler
- unge ikke har alvorlige, underliggende problemer.

4. Det Sociale Opdragelsesnævn

S og SF ønsker, alle kommuner skal have et Socialt Opdragelsesnævn, eventuelt i samarbejde mellem flere kommuner. Bestemmelserne om det Sociale Opdragelsesnævn forankres i sociallovgivningen.

Det Sociale Opdragelsesnævn vigtigste opgave bliver at få barnet eller den unge til at forstå det forkerte i og konsekvenserne af de handlinger, som er begået. Og efterfølgende at få den unge med til at tage ansvar for sine handlinger og deres konsekvenser ved i Det Sociale Opdragelsesnævn at indgå en aftale om, hvad den unge skal gøre for at udbedre skaden.

Udformningen af en sanktion i det Sociale Opdragelsesnævn vil som hovedregel indebære, at den unge mødes med den forurettede, såfremt den

forurettede ønsker det. Deltagelsen i det Sociale Opdragelsesnævn vil altid være helt frivillig for offeretⁱⁱ.

Konkret forestiller vi os, at Det sociale Opdragelsesnævn består af en række ansatte, eksempelvis folk der i forvejen har et job i kommunen som eksempelvis lærer, skoleinspektør, politibetjent, socialrådgiver, jurist eller servicearbejder i en boligforening. De ansatte under den det Sociale Opdragelsesnævn får kompetencen til at afgøre en sag, og i samarbejde med den unge og dennes forældre at afgøre hvilken sanktion, der skal tildeles og indgå en kontrakt, som alle bakker op om.

Nævnet har mulighed for at indkalde en række fagpersoner, der i forvejen har erfaring med og indsigt i arbejdet med den unge.

Det Sociale Opdragelsesnævn skal samtidig koordinere en helhedsorienteret og længerevarende indsats overfor den unge. I forbindelse med en sag drøftes altid de problemer, barnet eller den unge måtte have, og hvilke løsninger der er optimale.

5. Hurtigere, tidligere og bedre indsats

En stor del af kriminaliteten udøves af mennesker, der allerede som børn og unge var i det sociale systems søgelys. Der er derfor god grund til at sætte langt hurtigere og mere effektivt ind med forebyggende initiativer, når børn er i farezonen. I et kommende regeringssamarbejde vil S og SF bl.a. benytte sig af mange af de konstruktive og nødvendige forslag som Ungdomskommissionen er kommet med. Desuden vil Socialdemokraterne og SF sætte ind på række områder:

Indsatsen skal starte tidligt

Konkret forslår vi, at der bevilges én ekstra pædagog i hver af de 300 mest socialt belastede institutioner. Pædagogerne skal ikke blot styrke den hidtidige indsats, men derimod indgå i et målrettet program for at støtte og opdrage de udsatte børn og forældre i basale spørgsmål i børneopdragelsen. Samtidig skal der gribes langt tidligere ind i hjem, hvor forældrene ikke formår at sikre deres børn en ordentlig opvækst. I dag er 69 pct. af de 12-17-årige nye anbringelser. Indsatsen sker for sent – den skal ske langt tidligere.

Folkeskolen skal være normsættende

Folkeskolen præger danske unge afgørende. Socialdemokraterne og SF ønsker en folkeskole med tydelige normer. En skole, som fremmer faglighed, fællesskab og god opførsel. Og som klart markerer, at uro og ballade er uacceptabelt. Den enkelte folkeskole skal fastlægge fælles klare adfældsregler, der følges op af klare regler og sanktioner. Skolerne bør benytte mu-

ligheden for at etablere akutafdelinger på skolen til modtagelse af elever, der hindrer undervisning i klasserne.

Skolegang for alle

Der er en forventning om, at alle børn i Danmark går i skole. Det er bare ikke tilfældet! I skoleåret 2006/7 var der mere end 600 børn, som mindst en gang oplevede ikke at blive undervist. Manglende undervisningstilbud og udeblivelse fra undervisningen skal tages alvorligt. Skolerne skal også have pligt til at underrette de sociale myndigheder i alle tilfælde, hvor en grundskoleelev udskrives af skolen.

Et styrket SSP samarbejde

En nyorientering i tilgangen til samfundets ansvar overfor børn på vej i en kriminel løbebane kræver et langt bedre samarbejde mellem de involverede myndigheder. Der skal ske en styrkelse af samarbejdet mellem de sociale forvaltninger, skolerne og politiet (SSP-samarbejdet) gennem en egentlig SSP-lov. Loven skal forpligte alle kommuner på at etablere en SSP-ordning, der omfatter unge til 23 års fødselsdagen medmindre de kan dokumentere, at behovet ikke er der. Mange steder halter SSP-samarbejdet bagefter den ny ungdomskriminalitet. Udover de velkendte brede forebyggende tiltag, bør SSP også handle tidligt, målrettet og håndfast overfor de enkelte unge.

Gadeklubber og klubber

Der skal oprettes flere gadeklubber med tilbud til udsatte unge om aftenen, i weekender og i ferierne – og med fripladser til belastede børn og unge. Indsatsen skal især rettes imod belastede boligområder og områder, hvor der generelt ingen eller få fritidstilbud er.

Mentorordninger

Der er behov for at videreudvikle på de gode nationale og internationale erfaringer med mentorer til unge på vej ud i kriminalitet. Mentorprogrammer er effektive samtidig med de unge kan være i lokalsamfundet – det er trods alt dér, de skal bringes til at fungere igen. De unge kan bevare tilknytning til skole, fritidsjob og andet.

Screening af førstegangskriminelle

70 % af børn og unge som ender i sikrede institutioner har personlighedsforstyrrelser eller psykisk sygdom. For at dæmme op for den grove kriminalitet på lang sigt, bliver vi nødt til at identificere de unge, som har det svært så tidligt som muligt. Første gang den unge kommer på kant med loven skal det overvejes, om der er behov for en screening. Her vil skolepapirerne være et godt pejlemærke.

Screening af flygtningebørn

Flygtninge og efterkommere af flygtninge fylder godt op i de sikrede institutioner, og mange af dem er traumatiserede. For at sikre en tidlig og effektiv indsats skal kommunerne foretage en psykologisk screening af alle nytilkomne flygtningebørn. Der er en kæmpe ressourcemæssig og menneskelig gevinst ved en tidlig indsats.

Opprioritering af produktions- og erhvervsskoler

Der er behov for en opprioritering i forhold til de svageste elever, som kommer ud af 9. eller 10. klasse, men har svært ved at klare sig på en normal ungdomsuddannelse. Det kan eksempelvis være børn og unge med ADHD-diagnoser, som har behov for mere støtte.

ⁱ Ivar Frønes: "Moderne barndom", Cappelen 2003, s.143

ⁱⁱ Nævnet skal hente inspiration i restorative justice tankegangen.